

Anja Ulinič

PETROPOLIS

Preveo sa engleskog
Aljoša Molnar

Mono & Mañana
2006.

Naslov originala
Petropolis
Copyright © Anya Ulinich 2007

Izdavač
Mono & Mañana

Za izdavača
Miroslav Josipović
Nenad Atanasković

Urednik
Tatjana Bižić

Prevod
Aljoša Molnar

Lektura
Marijana Mahač

Korice
Ateneum

Tehnički urednik
Nenad Đuričić

Štampa
Budućnost, Novi Sad

Tiraž
1.500

ISBN 86-7804-062-9

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.131.1-31

ULINIČ, Anja
Petropolis / Anja Ulinič ;
prevod sa engleskog Aljoša Molnar. - Beograd :
Mono & Mañana, 2006 (Novi Sad : Budućnost). - 292 str. : 21 cm

Prevod dela: Petropolis / Anya Ulinich. - Tiraž 1.500.

ISBN 86-7804-062-9

COBISS.SR-ID 134450188

Sadržaj

Prvi deo

Neiskvaren kvalitet	9
Prijateljstvo naroda	19
Tapete	31
Kao što je bilo nekad	36
Ljudi iz buradi	43
Tristija	55
Belomor	64
Menadžeri i prostitutke	74
Teme za buduće slikare	79

Drugi deo

ESL	87
Engr i Kupidon	96
Grejhaundlend	114
Nepoznata vlakna	124

Treći deo

Operacija iseljavanje	141
Guščja džigerica	148
Zatočenica	156
Talmuda	156
Gospodin Tarakan	172
Kiseonik	177
Prava ljubav	188
Svota za razmenu	197
Istinita priča	200
Deo pejzaža	206

Četvrti deo

U Starom svetu	213
Poslednja grančica	222
Čega se bojati	230
Kuća zlata i slame	243
Četiri godine kasnije	262
Petropolis	284

Prvi deo

Neiskvaren kvalitet

Talasasta ograda pružala se celom dužinom bezimene ulice, sve do ukrštanja s još jednom ulicom bez imena. Na kraju ograde, na jednakim rastojanjima, bilo je šest zgrada od cigala i bakalnica. Odmah ispod ispusta na vrhu zgrada, slovima visokim čitav metar, bilo je ispisano: „SLAVA“, „SOVJETSKOJ ARMIIJI“, „PERI ZUBE“, „POSLE JELA“, „DOBRO DOŠLI U“, „AZBEST 2“, „GRAD MODEL!“ Crvena i oguljena slova bila su ispisana uz ivice cigala, što je autore slogana primoralo da više paze na broj cigala svake fasade nego na značenje ovih reči.

Ljubov Aleksandrovna Goldberg je u jesen 1992. odlučila da svojoj četrnaestogodišnjoj ćerki pronađe neku zanimaciju van škole.

„Deca inteligencije se ne prepuštaju idiotizmu kad popodne dođu kući“, izjavila je gospođa Goldberg.

Najpre je želela da Saša svira klavir, ali Goldbergovi ga nisu imali, iako u dve prenatrpane sobe u kojima su Saša i njena majka živele nije bilo mesta ni za zamišljeni klavir.

Drugi izbor gospođe Goldberg bila je violina. Sviđalo joj se da zamišlja Sašu iz poluprofila, obučenu u crno-belu kombinaciju i bez kovrdžavih šiški. *Ovo je Saša dok vežba violinu. Kao što vidiš, u ovoj sveobuzimajućoj oporosti naših života ima mesta za umetnost*, napisala je u svom zamišljenom pismu gospodinu Goldbergu, čiju adresu nije znala. Međutim, nakon što je novac potrošen i violina kupljena, tri učitelja violine su jedan za drugim izjavili kako Saša uopšte nema sluha i kako ju je nemoguće naučiti da svira.

„Kao da joj je medved stao na uvo“, žalila se komšijama gospođa Goldberg, a Saša je razmišljala o težini jednog medveda i o tome da li bi joj tom prilikom životinja smrskala glavu, lomeći je kao orahovu ljusku.

„Ispravi se, Saša“, rekla je gospođa Goldberg, „i zatvori usta dok jedeš.“

Zatim su došle na red audicije za balet i umetničko klizanje, za koje je i sama gospođa Goldberg znala da su pucanj u prazno kada je Saša u pitanju. Posle poslednje audicije za klizanje, na kojoj je instruktor pažljivo opisao njenu ćerku kao gojaznu i nespretnu, Ljubov Aleksandrovna išla je kući u napetoj i mučnoj tišini, dva koraka ispred Saše. Probijajući se kroz sneg za majkom Saša je zamišljeno gledala u ulične svetiljke. Pokušavala je da oceni pravac vetra prateći putanju snežnih pahuljica na svetlu, ali se činilo da sneg leti na sve strane. Saša je gledala pravo gore kada je stopalom zapela za ivičnjak i ničice se srušila u snežni nanos. Ovo je bilo i previše za gospođu Goldberg.

„Rekla sam ti da ne praviš tako velike korake. Hoćeš li da vidiš kako izgledaš dok hodaš? Gledaj!“ Gospođa Goldberg je počela da maše rukama snažno i da pravi ogromne korake. „Vidiš? Zato i padaš non-stop! Saplićeš se o sopstvene noge!“

Saša je ustala i očistila sa sebe sneg. Desni rukav njene bunde bio je prekriven snegom sve do lakta, i kad je pomislila kako će joj biti kad se sneg bude otopio, sva se stresla.

„Moram nešto da ti kažem!“, vrisnula je gospođa Goldberg. „Gledaj kuda ideš! Trebalo bi da se vidiš u ogledalu dok se krećeš!“

Saša se probudila i uperila pogled u vlažnu mrlju na plafonu. Oči su joj na trenutak bile prazne. Dozvolila je da u njih polako uđe horor svakodnevice i zameni tragove zaboravljenih snova. Bio je to prvi dan zimskog raspusta. *Voćni dan.*

Gospođa Goldberg je imala novu dijetu za Sašu: šest dana – normalna hrana, jedan dan – samo voće, i tako svake nedelje. Umesto voća dobila je smežurane marokanske narandže s dna frižidera i majčino obećanje da će ih biti još. Usred sibirske zime nije bilo drugog voća, a i narandže ste mogli naći samo ukoliko ste imali sreće. Gospođa Goldberg je već uveliko bila na poslu ili negde u lovu na narandže, a njen krevet bio je uredan kao da je izložen na sajmu nameštaja.

Saša je ustala i otišla u kuhinju. Osećajući se pomalo buntovnički, prokuvala je vodu u zajedničkom čajniku, na koji se bio uhvatio kamenac, i privukla stolicu visećem plakaru. U uglu gornje police bila je majčina kutija s indijskom in-

stant kafom. Saša je stavila četiri kašičice kafe i četiri kašičice šećera u svoju šolju i dodala vodu. Sledeća stanica bio je frižider. Majka je sakrila svu hranu koja je pripadala Goldbergovima, ali hrana ostalih stanara još je bila tu.

Saša je pronašla pola mortadele umotane u smeđi papir, jedno jaje, parče crnog hleba i konzervu zaslađenog mleka u prahu. Pojela je omlet s mortadelom i sprala ga vrelom kafom. Za desert je pojela hleb sa slatkim mlekom. Nešto mleka je procurilo kroz hleb i napravilo nered. „Voće!“, prosiktala je Saša ližući kapi s prstiju. Kada su joj ruke bile čiste, napravila je još jednu šolju kafe i vratila se do frižidera.

Saša Goldberg je čvrsto rešila da će uživati u svom odmoru. Zimski raspust će se završiti za šest dana i njeni školski drugovi će je čekati kod kapije Srednje škole broj 13 u Azbestu 2, spremni da joj izbiju ranac iz ruku i gurnu je unazad niz zaleđeno stepenište. *Zdravo, rugobo! Hoćeš li da umreš sad ili kasnije?* Išču-paće svoje knjige i sobnu obuću iz dubokog snega, kao rođendanske svećice iz glazure, i požuriti na čas.

Saša je negde iz dubine frižidera iskopala emajlirano lonče Stepanovih i podigla poklopac. U njemu su po bledezelenkastoj čorbi plivali komadi kuvane piletine. Dok je pila tečnost direktno iz lončeta, Saša je nakratko zamislila kako govori majci šta se dogodilo kod Broja 13. Naravno da to nikad ne bi uradila. Pomisao na to da je njena kći derle koje pre časa algebre zabada ledenicu u svoju krvavu nozdrvu ne može postojati u realnosti Ljubov Goldbergove. Gospođa Goldberg bi pokušala da čistom snagom volje umanjí Sašino poniženje na licu mesta. Pitala bi: „Zašto ti to rade?“, i sama odgovorila: „Trebalo bi da se malo više družiš s njima. Primećujem da nemaš nijednu prijateljicu.“ Sijaset dijeta bi se pojavilo iz zalihe starih *Burdi*; mogla bi se iz ormana vratiti i šiljata gumena prostirka za vežbe za dustabanlije. Saša je znala da bi svaka protivmera propala i da bi na kraju u jednom trenutku osetila majčin prezir u punoj meri.

Sipala je još jednu šolju kafe. Za desert više nije bilo ničega, osim stare teglice za med pune bombonica protiv kašlja. Ove bombonice su bile u frižideru otkad Saša zna za sebe. Probala je da skine poklopac, ali se on kristalizovao za teglu. Tresući se od previše kafe Saša je udarila teglom o sudoperu, sprala krhotine stakla u odvod i sisala gomilu zamrznutog mentola dok se nije pretvorila u poluprovodni zeleni disk.

Posle treće šolje kafe ponestalo joj je šećera. Bilo je skoro vreme ručka. Komisije koje su radile u fabrici azbesta trebalo je da se uskoro vrate kući na ručak. Saša je pobacala posuđe u sudoperu, uzela narandžu iz frižidera, bacila rombo-

idnu marokansku nalepnicu i vratila se u krevet. Tamo je oljuštila narandžu, ugurala koru iza daske kod uzglavlja kreveta i, sisajući gorke parčiće, čitala Žila Verna sve do mraka.

U šest sati začula je majčine korake u hodniku i, malo kasnije, kratku svađu u kuhinji. To zapravo i nije bila svađa jer su jedino komšije vikale. Gospođa Goldberg nije podizala glas – nikad se ne bi spustila tako nisko. Saša je znala da njena majka samo stoji tamo, bleđa i mirna, kao sveti Sebastijan privezan za drvo.

„Hranite li vi ikada to dete?“, urlala je gospođa Stepanova.

Gospođa Goldberg je gospođi Stepanovoj zatvorila vrata ispred nosa i prekrstila ruke.

„Objasni, Aleksandra.“

Ovo je bio sasvim simboličan predlog. Saša je slegnula ramenima.

„Skini pantalone“, rekla je gospođa Goldberg.

Saša je ustala s kreveta, zadigla flanelsku spavaćicu i svukla pantalone.

Nakon što je pretukla Sašu otmenim kožnim kaišem s patentom, gospođa Goldberg je odvušla stolicu do baba Ženjinog velikog rumunskog ormara od iverice i skinula urolane Sašine crteže i vodene boje. Saša je okrenula glavu, pripremajući se da slegne ramenima. Bilo je bitno da pokaže kako joj nije stalo. Nesvesna napetosti koju je stvorila, gospođa Goldberg je stavila crteže na sto i polako ih okretala, sišući donju usnu uz tanani zvižduk.

„Dogovorila sam za sutra razgovor u Likovnoj školi u Sedmom srezu“, rekla je naizgled pomirljivim glasom. „Ako te prime, ići ćeš tri puta nedeljno posle škole.“

„Sedmi srez je Bogu iza nogu“, odgovorila je Saša, trudeći se da sakrije olakšanje. „Jesi li sigurna da je mesto pogodno za inteligenciju?“

„Ne podsmevaj se, *detka*“, uzdahnula je gospođa Goldberg. „Ne treba ti još jedan tik.“

Izašle su iz tramvaja i pošle duž ograde vukući preko ledenih bubuljica na pločniku mala kolica, u kojima su bili urolani crteži. Gospođa Goldberg, vitka i graciozna, za ovu priliku je obula cipele kamilje boje s visokom štiklom, a Saša je bila kao rumena gromuljica u svojoj veštačkoj dečjoj bundi. Ne sasvim originalna imitacija Mikija Mause smejala se svojim zubatim, surovim osmehom s njenih leđa.

Uskoro su ugledali nov red zgrada i gospođa Goldberg je zastala da bi iz rukavice izvadila komadić papira sa uputstvom. Saša je pazila da joj na licu ostane zaleđena maska hladnog prkosa, ali iznutra je bila puna strepnje. Prema uputstvima s papira Večernja likovna škola za decu Sedmog sreza nalazila se u podrumu zgrade POSLE JELA, što je Saša protumačila kao dobar znak.

Tog jutra je gospođa Goldberg ponudila Saši malo svoje dragocene kafe u zamenu za obećanje da za vreme razgovora Saša neće:

kao šaran buljiti u zid širom otvorenih usta,
uvrtati kosu,
gristi nokte,
i da će:
držati kolena spojena,
držati jezik za zubima,
se smešiti.

„Molim te, zlato, hoću da se potruđiš“, rekla je gospođa Goldberg slatko, stavljajući svoje prste s manikiranim noktima na Sašinu ruku.

Prošli su pored SLAVA, SOVJETSKOJ ARMIJI i PERI ZUBE i skrenuli levo. Saša je gurnula teška čelična vrata, kročila niz stepenice i osetila kako joj vlaga nadire kroz rajskeršlus na čizmami. Gledajući dole videla je da je prednji deo podruma poplavljen. Do drugih vrata bila je pružena daska. Zatvorivši spoljna vrata Saša i gospođa Goldberg prešle su u bezvazdušnoj tmimi preko nje, balansirajući među sobom kolicima kao dva iznenađujuće spretna mesečara.

„Kakva noćna mora“, izjavila je gospođa Goldberg klizeći prstima po mokrom zidu koji joj je služio kao potpora. Saša se podrugljivo nasmejala.

Neko je otvorio druga vrata i Saša je osetila miris gipsane prašine. Progurala se pored debele zavese i, kada su joj se oči privikle na svetlost, shvatila je da je upravo kročila u sopstveni san. Gipsani odlivci kod prljavih ulaznih vrata bili su nemarno razbacani zajedno sa slikarskim stalcima i grejalicama. U sledećoj prostoriji Saša je videla kadu s nožicama ispunjenu svežom glinom, prepariranu lisicu i kotaricu s voštanim voćem. Bilo je kao da je svaki stari, kitnjasti i zamršeni, svaki makar i najmanji trag zapadne civilizacije koji je ikad pronađen u blizini Azbesta 2 bio smešten u podrumu POSLE JELA. Saša će držati kolena spojena, držaće jezik za zubima, neće gristi nokte, a ako treba lizaće i čizme, ješće kame-nje, plakaće i preklinjaće samo da joj dopuste da ostane na ovom mestu.

Neki natmureni čovek s konjskim repićem pomogao je gospođi Goldberg da odmota Sašine crteže na antiknom stolu. Saša je uočila betonski torzo u ćošku. Mora da je bio Lenjinov jer je imao odelo i zgužvanu kapu u stisnutoj pesnici. U druugu pesnicu je neko zario iskrivljenu aluminijumsku viljušku. Na vrhu, gde bi trebalo da bude glava, počivala su dva prastara udžbenika iz anatomije.

Čovek s repićem je Saši dao olovku, prazan list papira i četiri zarđale rajsne-gle. Vodeći je niz uzak prolaz do učionice objasnio joj je da bi trebalo da nacrtata mrtvu prirodu.

Petoro dece u prostoriji uperilo je pogled prepun iščekivanja u čoveka koji je vadio gumicu za brisanje iz džepa pantalona i počeo da ih obilazi, brišući delove njihovih crteža. Kad je bio na pola učionice, gumica se zaprljala i Saša je videla kako pravi masne, grafitne mrlje na crtežima koji su se njoj činili savršenim.

„Sada možete da počnete, Goldbergova. Vidimo se za dva sata.“ Potapšao ju je po ramenu i nestao, ostavljajući za sobom slab miris duvana.

Saša je prikacila papir i počela da blene u mrtvu prirodu. Tamo je bilo jedno jaje, nož za maslac i beli, emajlirani bokal – tri minuta posla. Zašto joj je čovek dao dva sata? Možda nije razumela zadatak.

„Dobro, hajde da vidimo kolika je šteta“, reče jedan dečak.

„Uf, jebeni Stenica i njegova okamenjena gumica. Ko hoće da dà prilog za novu gumicu za Stenicu! Hej, kako se zoveš?“ Dugokosi dečacić naginjao se preko vrha Sašinog stalka. „Daćeš nešto da kupimo Stenici jednu lepu, mekanu gumicu?“

Saša nemo pokaza na ugao svog papira, gde je bilo ispisano njeno ime.

„Ja sam Kaća“, reče visoka devojkica s pletenicom. Skinula je svoj papir i presavila ga napola. „Saša, imaš li još papira? Moram da počnem ispočetka.“

„Ne“, reče Saša, zagledana u neobičan devojčin kostim. Kaća je bila u filcanim čizmama preko kojih su bile kaljače i staromodnoj sovjetskoj školskoj uniformi: smeđoj vunenoj suknji i crnoj kecelji. Saša se pitala da li je toliko siromašna, pa mora to da nosi ili pokušava da prati određeni stil.

„Što ne počinješ?“, pitala je Kaća. „Nemaš ceo dan.“

Saša Goldberg je pogledala po prostoriji. Deca su i dalje pričala o gumici, i ona je osetila da u ovoj grupi čak ni oni najlepši nisu nameravali da joj naude. Ovo osećanje je bilo zaista prijatno iznenađenje.

„Ne znam šta očekuje od mene. Nikad ovo nisam radila“, promucala je spušajući olovku.

„Drug u nevolji nikad ne bi trebalo da se plaši da zatraži pomoć“, dugokosi dečak se usiljeno nasmešio. „U ovom podrumu – od svakog prema mogućnostima, svakom prema nesposobnostima.“

Saša se tek primetno nasmeši. Jasno je da su ovde svi bezopasni. Samo se bezopasni i stari još šale na račun komunizma.

Očigledno presrećna zbog prekida s radom, deca odguraše Sašu u stranu i preuzeše njen crtež. Posmatrala ih je iz ugla prostorije dok su radili njen zadatak. Prvo je dugokosi dečak konstruisao geometrijski kostur cele kompozicije. Uzeo je u obzir i dugačku senku bokala, pomerajući celu strukturu nadesno kako bi joj napravio mesta. Debela devojčica s birokratskom frizurom iscrtala je konture jajeta i bokala, a zatim je Kaća počela da radi na senčenju.

Prostorija je nakratko bila tiha. Kaća je sedela uspravljena na ivici Sašine stolice, vešto popunjavajući konture mrtve prirode mnogobrojnim linijama. Saša je, grizući nokte, zadivljeno posmatrala kako jaje na crtežu poprima nestvaran oblik, rastući iz površine papira kao neverovatno velika pečurka.

„Izgleda da je Jevgenija Mihailoviča ujela neka belo-na-belom buba“,^{*} objasnila je Kaća. „Prošle nedelje smo proveli šest sati na gipsanoj kocki i krpi za sudove, a nedelju pre toga bila je to ova velika, sasušena...“, nasmejala se kratkim, kijavičavim smehom, „kost. Dok sam stigla, sva dobra mesta bila su zauzeta, pa sam morala da crtam prokletu kost s kraja. Odmah mi je bilo jasno da neće ličiti ni na šta.“

„Ličilo je na ogroman pupak“, protivrećio je dečak.

„Umukni!“, nasmejala se Kaća iskosa gledajući sliku. I jaje i bokal imali su sve tri dimenzije, sigurno su ležali na površini, dok je jedna ivica crnog stola odlučno štrčala napred. „Saša, završi je. Moraš joj dati lični pečat.“

Vrativši se do svog stalka, Saša je nespretno vukla olovkom duž konture bokala i ivice noža za maslac. Svaka linija koju je povukla, bez obzira koliko je bila dugačka, izgledala je potpuno pogrešno i pretila da sasvim naruši iluziju, da poravna taj mali deo prostora. Saši je laknulo kada je videla da joj je ostalo vrlo malo vremena. Grickala je hladnu aluminijumsku tubu na vrhu olovke i čekala da se Stenica vrati. Umesto toga je u učionicu dohramao neki stariji čovek s drvenom nogom. Vrh nosa mu se nervozno trzao, a ono što mu je ostalo od kose sada je letelo oko glave kao loše dizajnirana krila. Na reveru umašćenog odela visio mu je orden ratnog heroja.

* Najverovatnije aluzija na apstraktno slikarstvo u stilu Maljeviča i Kandinskog. (Prim. prev.)